

**Türkmenistanyň maddy дәl medeni mirasyny
Bellige alyş kartasy**

Maddy дәl mirasyň ady: Molla Ependiniň gürrüň berijilik däbi
(Hasaba alnyşyň Toplumy/Toplum şahasy/Bölümçe/Bölümçe şahasy): 1.6.1

1. Mirasyň görnüşini ýüze çykarmak	
1.1. Elementiň ýerli dildäki ady	Molla Ependiniň gürrüň berijilik däbi
1.2. Degişli bolan jemgyýetçilik topary	Wäşiler, artistler, bagsylar, rowaýatçylar, kyssaçylar
1.3. Elementiň ýerleşýän ýeri	Türkmenistanyň ähli künjeklerinde
1.4. Elementiň gysgaça beýany	Türkmen halky şahandaz bolupdyr. Şonuň üçin olar degişmeleri, şorta sözleri, henekleri diňe wagtyňy gyzykly geçirmek üçin, şeýle hem birek-biregi kemsitmek üçin дәl-de, diňe terbiýeçilik maksatly ulanýarlar we ony erkin kabul edýärler. Bu element jemgyýetçilik toparlary tarapyndan toy-tomaşalarda, gülki aňşamlarynda we dürli medeni çärelerde ulanylmagy hem-de halk köpçüliginiň arasynda giňden ýaýradylmagy bilen onuň ýatdan çykarylmagynyň öňi alynýar we ýaşayýşa bolan ukyby güýçlendirilýär. Türkmen halky şahandaz, degişmeçi halk hasaplanylýar. Şonuň üçin biziň ata-babalarymyz toy-tomaşalarda we dürli märekelerde biri-biri bilen ýomak atyşyp, märekäni şowhunly alyp barypdyrlar. Şeýtmek bilen ata-babalarymyz elementiň dilden-dile, nesilden-nesle geçmegine we onuň ýatdan çykmazlygyna oňyn şertleri döredipdirler. Şu günki günde elementiň ýaşamagy üçin giň mümkinçiliklerimiz bar. Öň diňe dilden-dile geçirip ýaşadylan bolsa, indi hem ýatdan gürrüň berijiligiň üsti bilen hem metbugat, hem habar beriş serişdeleriniň üsti bilen, hem-de maglumat göreriji tehnologiýalaryň üsti bilen elementiň ýaşayş bolan ukyplylygy üpjün edilýär. Hoja Nasreddin Ependi dünýäde, esasan hem türk halklarynyň arasynda, Gündogarda meşhur şorta sözüň ussadydyr. Ol şorta söz bilen halk arasynda meşhur şahsyýetleriň biridir. Ony türk halklarynyň arasynda tanamaýan ýokdur. Türkmenlerde ol Ependi ady bilen giňden tanalýar. Ependi kämil akyly, ugurtapyjylygy bilen türkmen halk döredijiliginde mynasyp orun eýeleýär. Ol gülküniň soltanydyr. Ependiniň şorta sözleriniň terbiýeçilik ähmiýeti uludyr. Onuň ady bilen baglanyşykly şorta

	sözlerde adam gatnaşyklary, ynsanlaryň durmuşda özlerini alyp baryşlary baradaky çuň many-mazmun ýatýar. Ependiniň ady bilen baglanyşdyrylýan şorta sözlerde gülküniň üsti bilen durmuşdaky ýaramaz häsiýetleriň, endikleriň üstünden gülünýär. Erbetlikler, nogsanlyklar gülküniň üsti bilen ýazgarylýar. Ependi bilen baglanyşykly şorta sözlerde Ependiniň maşgala durmuşy, esasan, halk durmuşy öz beýanyňy tapýar. Ependi halkyň öz içinden çykan halk durmuşyna belet adam. Onuň şorta sözleriniň häsiýetli aýratynlygy gülküniň üsti bilen ýaramaz endikleri açyp görkezmekden ybaratdyr. Gülki bilen adam terbiýelemek türkmen durmuşynda dowam edip gelipdir. Türkmen halky namysjaň halk. Beýle helkyň wekili bolsa etmişi ýaňsa alyndygy oňaysyz ýagdaýa düşüp, eden işine ökünip başlaýar. Şu häsiýet gadym döwürden bäri biziň mentalitetimizde saklanyp galypdyr. Ependi halkyň daýanjy. Ependi gaty wäşi, güldüregen, şahandaz adam bolupdyr. Ony halk söýüpdür. Şonuň üçin onuň ady halk arasynda ýaşap gelýär. Onuň şorta sözlerinde deňsizlik, adalatsyzlyk paş edilýär. Ol halkyň adamsy. Halkyň tarapdary, esasan hem adalatyň tarapdary. Ol şorta sözleriň üsti bilen bütin adalatsyzlyklara garşy göreşýär. Ependiniň şorta sözleri ýitiligi, kämahal bolsa kinaýaly aýdylmagy bilen tapawutlanýar. Oňa onuň “Ertir ahyrzamana” atly şorta sözi mysaldyr. Molla Ependi bilen baglanyşykly “Daşymyň dolagy il-gün”, “Ependiniň çaga ukladyşy”, “Utanjyma bukuldym”, “Özümiň bolmadyk wagtlarym-da boldy”, “Ýöremäni kyn görýäňmi?”, “Men balykdan sorayaryn” ýaly ençeme şorta sözler halk arasynda ýaşap gelýär. Ependi bilen baglanyşykly şorta sözleriň baş gahrymany Ependiniň özi. Onuň ýaragy gülki. Şol gülki bilen hem ol adamlary gowulyga çagyryýar.
2. Mirasyň häsiýetlendirilişi	
2.1. Element bilen bagly bolan maddy däl mirasyň gymmatlyklary	Element türkmen halkynyň asyrlar dowamynda döreden we ýatdan aýdylýan mirasyny, ýatdan aýtmagyň, Molla Ependiniň şorta sözleriniň ýerine ýetirijilik däplerini özünde jemleýär.
2.2. Element bilen bagly bolan maddy mirasyň gymmatlyklary	Element türkmen halkynyň döreden milli lybaslary we beýleki degişli milli gymmatlyklary özünde jemleýär.
2.3. Elementiň beýan ediliş dili	Türkmen dili
2.4. Gelip çykyşy	Halk döredijiligi

3. Mirasy gorap saklamaga we ýaýratmaga degişli edaralar we adamlar	
3.1. Ulanýan hünarmenler (artistler): ady, jynsy, hünäri, jemgyýetçilik statusy we ş.m.	1. H.Durdyýew, Türkmenistanyň halk artisti 2. A.Silapowa, artist 3. O.Täçgeldiýewa, artist 4. O.Durdyýew, Türkmenistanyň at gazanan artisti 5. B.Çaryýew, artist 6. S.Saryýew, artist 7. A.Ataýew, Türkmenistanyň at gazanan artisti 8. B.Rahymow, Türkmenistanyň at gazanan artisti 9. Ç. Hommadow, Türkmenistanyň at gazanan artisti 10. O. Täçgeldiýewa, artist 11. J. Çaryýewa, artist 12. S. Seyitliýewa, artist 13. J.Baýramdurdyýewa, artist
3.2. Beýleki gatnaşyjylar (eýeleri, saklaýjylar)	Aşgabat şäheriniň hem-de welaýatlarynyň wäşileri şeýle-de wäşiler toparlary
3.3. Elemente elýeterliligi üpjün edýän hukuk esaslary	1. Türkmenistanyň “Medeniýet baradaky” kanuny (2010 ý.). 2. Milli maddy däl medeni mirasy gorap saklamak hakynda kanuny (2015 ý.).
3.4. Degişli edaralar	1. Türkmenistanyň Medeniýet ministrligi we ýerlerdäki guramalary; 2. TYA-nyň Milli Golýazmalar instituty, 3. TYA-nyň Magtynguly adyndaky Dil we edebiýat instituty; 3. Türkmenistanyň Teleradioýaýlymlar baradaky döwlet komiteti.
4. Mirasyň saklanyş ýagdaýy	
4.1. Kanuny güýje girizmek üçin bar bolan howplar	Hiç hili çäklendirmeler ýok
4.2. Elementi geljek nesillere ýetirmekde bar bolan howplar	Hiç hili howplar ýok
4.3. Elementiň maddy gymmatlyklarynyň elýeterliligi	Isleg bildirýän ýerine ýetirijileriň oňa gatnaşmaklygy üçin onuň hiç-hili kadalaşdyryjy düzgünleri ýa-da

	çäklendirmeleri ýokdur. Ýerine ýetirijiler, şol sanda wäşiler, rowaýatçylar we kyssaçylar elementiniň ýerine ýetirilýän wagty sylasykly bolmalydyr we birek-birege hormat goýmalydyr.
4.4. Element bilen bagly bolan maddy we maddy däl mirasyň ýagdaýy	Elementiniň özünde saklaýan maddy we maddy däl miras bölekleriniň ýagdaýy taryhy döwürleriň dowamynda kämilleşdirilip we abatlaşdyrylyp gelinýär.
4.5. Gorap saklamak boýunça bar bolan çäreler	Şu günki günde elementiniň ýaşamagy üçin giň mümkinçiliklerimiz bar. Öň diňe dilden-dile geçirip ýaşadylan bolsa, indi hem ýatdan gürrüň berijiligiň üsti bilen hem metbugat, hem habar beriş serişdeleriniň üsti bilen, hem-de maglumat göteriji tehnologiýalaryň üsti bilen elementiniň ýaşayşa bolan ukyplylygy üpjün edilýär. Ependiniň şorta sözleri ilkinji gezek 350 şorta sözi öz içine almak bilen latyn elipbiýinde 1937-1941-nji ýyllarda, 1964-1981-1993-1994- nji ýyllarda neşir edilipdir. 1999-njy ýylda Ankarada türk we türkmen dilinde neşir edilipdir. Soňra 2012-nji ýylda neşir edildi. Ýurdumyzyň orta mekdeplerinde türkmen edebiyaty sapagynda, ýokary okuw mekdeplerinde halk döredijiliginiň sapagynda halk döredijiliginiň aýratyn bir žanry hökmünde öwrenilýär.
5. Maglumatlaryň toplanýşy we bellige alnyşy	
5.1. Maglumaty beren adam; ady we hünäri	Amanmyrat Baýmyradow, filologiýa ylymlarynyň doktory, Amangül Durdyýewa, filologiýa ylymlarynyň kandidaty, Gurbanjemal Ylýasowa, filologiýa ylymlarynyň kandidaty
5.2. Maglumatyň toplanan senesi we ýeri:	2015-2020 ýyllarda Türkmenistanyň ähli künjeklerinde.
5.3. Maglumatyň bellige alnyş kartasyna goşulan senesi:	6 sentýabr 2015 ý.
5.4. Bellige alyş kartasyny düzüjiniň ady we goly	Maksat Nazarow

6. Edebiyat we beýleki maglumat çeşmelerine salgylanmalar:

- Berdimuhamedow G. Türkmen medeniýeti. Türkmen medeniýetiniň gadymy kökleri we aýratynlyklary. – Aşgabat: Türkmen döwlet neşirýat gullugy, 2015.
- Annagylyjow Ş. Türkmen toýlary. – A., 1993, 43-44 s.
- Ahmedow A., Aşyrow A., Gurbanowa J. Türkmen saz edebiyaty. Türkmen halk aýdym-saz döredijiligi. Aşgabat, TDNG, 2009, 99 c.
- Gurbanowa J., Ýakubowa B. Türkmen halk saz döredijiligi. TDNG, Aşgabat, 2012, 184 c.
- Абдуллаев Р. Обряд и музыка в контексте культуры Узбекистана и Центральной Азии. Ташкент, 2006, 335 с.
- Абубакирова Н. Н. Народные песни Западного Туркменистана. Автореферат диссертации, представленной на соискание ученой степени кандидата искусствоведения, Ленинград, 1982.
- Гуллыев Ш. Туркменская музыка (наследие). Автореферат диссертации, представленной на соискание ученой степени доктора искусствоведения, Ташкент, 1998. 37 с.
- Джикиев А. Традиционные туркменские праздники, развлечения и игры, Ашгабат, 1983.

6.1. Çap edilen ylmy we beýleki maglumatlar

6.2. Audiomateriallar

6.3. Wideomateriallar

6.4. Arhiw materiallar

Registration Card of the element from the National Inventory of the Intangible Cultural Heritage of Turkmenistan

Name of the element: The Telling Tradition of Molla Ependi (Molla Ependiniň gürrüň berijilik däbi)

(number of cycle / section): **1.6.1**

1. Definition of the element	
1.1. Name of the element in the Turkmen language	Molla Ependiniň gürrüň berijilik däbi
1.2. Name of the communities, groups and individuals concerned	Comedians, artists, folk singers – bagshys, narrators, storytellers
1.3. Geographical location of the element	All regions of Turkmenistan
1.4. Brief description of the element	Among Turkmen people, Hoja Nasreddin is popular by the name Ependi. With his sharp intellect and resourcefulness, he occupies worthily place in Turkmen oral literature. He is the king of humor. The upbringing aspect of anecdotes is significant. His stories include relations of different people between themselves and their behaviors in various situations. Through his anecdotes, all kinds of weaknesses and unpleasant behaviours are being mocked and shown in unsightly light. Bad things are being judged through laughter. Anecdotes about Ependi mainly include his own family life and lives of people, he is a peoples man and well aware of this life. His anecdotes are directed to mock unpleasant behaviour by making fun of them. An upbringing with the help of humour was being practised among Turkmen peoples live. The Turkmen nation is very proud and graceful and representative of a so nation feel regret when his deed is being criticized and mocked and such aspect of our mentality has been carried out till nowadays. Ependi is supporter of the nation, with a great sense of humour, talented and warmly loved by people. That is why his name is still alive

	also he judged inequality and injustice, he is peoples man. He always took peoples side and side of justice. With his humour, he is fighting all types of injustice. The sharpness of his words and the way they are being said are worth mentioning. Such anecdotes as “Tomorrow is the end of a world” anecdote is a good example of it. “People are covering me”, “How Ependi lays child to sleep”, “I hid out of embarrassment”, “Even myself wasn’t there sometimes”, “Don’t you want to walk?”, “I am asking the fish” are still alive. The main hero of his stories is himself. His weapon is laughter and his weapon he is calling for goodness.
--	---

2. Characteristic of heritage

2.1. ICH values concern to the element	Storytelling traditions of Ependi in Turkmenistan are practices by actors of state theatres and local comedians and humorous groups. They are using his materials and preparing the sketches from the Ependi stories. The main aim of such collectives is to make laugh people who come to the theater and take away their tiredness.
2.2. Tangible values concern to the element	Turkmen national dresses and musical instruments
2.3. Language of the element	Turkmen language
2.4. Origination	Folk creativity

3. Mirasy gorap saklamaga we ýaýratmaga degişli edaralar we adamlar

3.1. Artists: name, gender, specialisations and etc.	1. H.Durdyev, male, People’s artist of Turkmenistan 2. A.Silapova, female, artist 3. O.Taçgeldieva, female, artist 4. O.Durdyev, male, People’s artist of Turkmenistan B.Çaryýew, artist 5. S.Saryev, male, artist 6. A.Ataev, male, People’s artist of Turkmenistan 7. B.Rahymov, male, People’s artist of Turkmenistan 8. Ch. Hommadov, male, People’s artist
--	--

	of Turkmenistan 9. O. Taçgeldieva, female, artist 10. J. Charyeva, female, artist 11. S. Seitlieva, female, artist 12. J. Bairamdurdyeva, female, artist
3.2. Other bearers	Comedians groups of Ashgabat city and Turkmenistan districts
3.3. Legal system	1. The Parliament of Turkmenistan has approved the “Law of Turkmenistan of the Safeguarding of the National Intangible Cultural Heritage” (2015). 2. A State Programme and its Action Plan for the identification and safeguarding of the ICH have been adopted by the Government (2015).
3.4. Competent bodies involved in safeguarding	1. Ministry of Culture of Turkmenistan; 2. The Institute of Manuscripts of the Academy of Sciences of Turkmenistan; 3. The State Committee of TV and Radio Broadcasting of Turkmenistan.
4. Safeguarding measures	
4.1. Any imminence for legalisation the element	There are no riskiness for legalization this element
4.2. Any imminence for disappearance the element for generations	There are no imminence for disappearance the element for generations
4.3. Customary practices governing access to the element	In Turkmenistan, the element does not contain any secret knowledge, nor is practiced in secrecy, we have respected the customary practices. However, it is strictly prohibited to perform the element in mourning days.
4.4. Proposed safeguarding measures	Ministry of Culture of Turkmenistan, Turkmen state publishing service, Science Academy of Turkmenistan and Ministry of education of Turkmenistan will give all possible supports to the improvement of such cultural heritage among Turkmen people. Government supports the protection of the element. In this sense was adopted a law

	concerning the protection of national cultural heritage and passing them to next generations by the jurisdiction of Turkmenistan which is based on UNESCO's ICH convention. The collection of Ependi's anecdotes were included 350 jokes and was transformed into Latin letters in 1937-1941 years. It was published in Ankara in Turkmen and Turkish languages in 2012. Ependi's jokes are actively performed at the concerts by the theater artists.
--	--

5. Identification, research and documentation activity

5.1. Name and occupation concern to the informant	Amanmyrat Baimyradov, doctor of Filological science, Amangul Durdyeva, candidate of Filological science, Gurbanjemal Ylyasowa, candidate of Filological science.
5.2. Date:	During 2015-2020 years in all part of Turkmenistan.
5.3. Date of filling the Registration Card of the element:	6 th September, 2015.
5.4. Complier person	Maksat Nazarov

6. Bibliography:

- Berdimuhamedow G. Türkmen medeniýeti. Türkmen medeniýetiniň gadymy kökleri we aýratynlyklary. – Aşgabat: Türkmen döwlet neşirýat gullugy, 2015.
- Annagylyjow Ş. Türkmen toýlary. – A., 1993, 43-44 s.
- Ahmedow A., Aşyrow A., Gurbanowa J. Türkmen saz edebiýaty. Türkmen halk aýdym-saz döredijiligi. Aşgabat, TDNG, 2009, 99 c.
- Gurbanowa J., Ýakubowa B. Türkmen halk saz döredijiligi. TDNG, Aşgabat, 2012, 184 c.
- Абдуллаев Р. Обряд и музыка в контексте культуры Узбекистана и Центральной Азии. Ташкент, 2006, 335 с.
- Абубакирова Н. Н. Народные песни Западного Туркменистана. Автореферат диссертации, представленной на соискание ученой степени кандидата искусствоведения, Ленинград, 1982.

- Гуллыев Ш. Туркменская музыка (наследие). Автореферат диссертации, представленной на соискание ученой степени доктора искусствоведения, Ташкент, 1998. 37 с.
- Джикиев А. Традиционные туркменские праздники, развлечения и игры, Ашгабат, 1983.

6.1. Çap edilen ylmy we beýleki maglumatlar

6.2. Audiomateriallar

6.3. Wideomateriallar

6.4. Arhiw materiallar